

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олексій Олександрович ЛЕОНОВ,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Сьогодні важливість підприємницької діяльності для розвитку української економіки складно переоцінити, а тому забезпечення реалізації прав громадян щодо зайняття даним видом діяльності є одним із першочергових завдань законодавця. Взагалі, право людини і громадянина на підприємницьку діяльність – це визнана та гарантована Конституцією та законами України можливість людини і громадянина самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик діяти у сфері виробництва, розподілу, обміну, надання послуг, зайняття торгівлею та використання матеріальних благ з метою одержання прибутку [0].

В науковій літературі існує чимала кількість підходів до визначення поняття підприємницька діяльність. Наприклад, М.О. Годун визначає її як санкціоновану та регламентовану чинним законодавством самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (фізичними та юридичними особами) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку й сприяння економічному розвитку держави, і такі суб'єкти несуть юридичну відповідальність у разі умисного чи несвідомого порушення норм законодавства під час провадження останньої [0, с. 18]. Отже автор додає ознаку відповідальності як елементу, що супроводжує вимогу законодавчої відповідності підприємницької діяльності.

Д.Ю. Параманов у мультидисциплінарному розумінні підприємницьку діяльність визначає як різновид активної взаємодії суб'єкта підприємницької діяльності з соціально-економічною системою, у процесі якої, з одного боку, забезпечуються умови для інноваційного розвитку цієї системи, а з іншого – задовольняються потреби матеріального характеру підприємця. Серед характерних ознак підприємницької діяльності автор виділяє: 1) самостійність дій підприємця, що

базується на праві безперешкодного прийняття суб'єктивних рішень щодо технології господарювання; 2) реалізація діяльності є систематичною та легальною, орієнтованою на отримання матеріальних вигод від сфери суспільного виробництва; 3) є частиною господарської діяльності, відмінної від господарської діяльності некомерційного виду спрямуванням на отримання прибутку та від господарської діяльності комерційного виду процесом суспільного виробництва, заснованого на новаторстві та інноваціях [0, с. 124-125].

О.В. Бігняк доповнює перелічені ознаки, на його погляд, необхідними ознаками підприємництва як виду господарської діяльності є самостійність, ініціативність, систематичність, ризик, цілі досягнення економічних і соціальних результатів і одержання прибутку. Ознака державної реєстрації суб'єктів підприємництва не є внутрішньо властивою поняттю підприємницької діяльності як економічної (господарської) діяльності, а є юридичною (формальною, зовнішньою) вимогою, що ставиться до підприємців з боку держави. Тому державну реєстрацію варто вважати не ознакою підприємництва, а необхідною умовою законності входження підприємців в господарський обіг (легітимації) [0, с. 301].

Окрім цього доцільно вказати, що ще однією ознакою підприємницької діяльності є її провадження належним суб'єктом. Законодавство визначає перелік суб'єктів, яким заборонено її здійснення. Відповідно до Господарського кодексу суб'єктами господарської діяльності (у тому числі підприємницької) можуть бути: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [0]. Згідно Цивільного кодексу України право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, яка настає з 18 років. Або у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, а також повна дієздатність може бути надана з 16 років особі, яка працює за трудовим договором, а

також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини [0].

Ознаки підприємницької діяльності опосередковані наявністю її свободи. О.В. Басай визначає свободу як право на вибір будь-якого виду і форми підприємництва у будь-якій його сфері та встановлених законом організаційно-правових форм, створення нових форм підприємництва. А також вона виражається у вільному розпорядженні своїми здібностями до праці, що виявляється в свободі вибору роду діяльності або професії, свободі від несумлінної конкуренції і монопольної діяльності, а також у загальній свободі вчиняти все, що не заборонено законом. Свобода підприємництва, на думку автора, є швидше свободою економічної діяльності в найширшому значенні без урахування реальної моделі її здійснення. При цьому реалізація прав підприємців, з одного боку, забезпечується, а з іншого – обмежується державою з урахуванням об'єктивних суспільних інтересів. Вона не є абстрактною категорією, а наповнена конкретним змістом, обмеженнями та заборонами [0]. Тож свобода підприємницької діяльності має мати конкретний нормативно-правовий вираз.

Господарським кодексом вказано, що підприємництво здійснюється на основі: вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності; самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; вільного найму підприємцем працівників; комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд [0]. Перелічені засади крізь призму свободи, як необхідної умови, окреслюють коло тих прав, які безпосередньо пов'язані із підприємницькою діяльністю та забезпечують її реалізацію.

Таким чином, підприємницькою діяльністю є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, спрямована на отримання прибутку, яка

здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) шляхом виробництва, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг. Вона включає в себе процеси організації, управління, контролю і розвитку бізнесу, а також взаємодію з різними учасниками ринку. Важливою умовою реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність є її свобода. Вона знаходить свій вияв у наданні громадянам права безперешкодного вибору в межах вимог чинного законодавства форм, видів, способів, напрямків підприємництва, його реалізації на рівних та недискримінаційних умовах. Свобода підприємницької діяльності є ключовою необхідністю для існування прав громадян в цій сфері, а саме: права на залучення найманої праці, право власності на результати підприємництва тощо.

Список використаних джерел:

1. Мосійчук А. Право людини на підприємницьку діяльність: поняття, зміст. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3711/1/Mosijhuk.pdf>
2. Годун М.О. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності: робота на здобуття кваліфікаційного ступеню магістра: 081-право. Суми. 2010. 100 с.
3. Параманов Д. Ю. Про поняття підприємницької діяльності: адміністративний аспект. *Юридична наука*. № 7 (109). 2020. С. 119-127
4. Бігняк О.В. Ознаки підприємництва. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 25. 2005. С. 298-302
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n297>
7. Басай О. В. Свобода підприємництва як правовий принцип. URL: <http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYMIR/paper/view/1597/978>